

MAANOORED

TÕUSVA PÕLVE TULEVIKU TÄHISED

PÕLLUMAJANDUSLIK NOORSOO KUUKIRI

1939

VII aastakäik

Toimetaja mag. agr. E. VINT. Vastutav toimetaja E. JUST.
Väljaandja EESTI PÕLLUMEESTE KESKSELTS.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pärnu mnt. 6, pk. 54, tel. 484-15.
Tellimishind: 120 snt. aastas, 65 snt. poolaastas.

Nr. 8

August

Kas nii edasi?

Eriti suvel püstitatakse monumente pea igal pühapäeval, Küll sur-nutele kuid ka elavatele. Aastas annetakse sadu aumärke. Nendega tõs-tetakse esile üksikutel aladel silmapaistvat kordasaatnuid. Lehekülgi täidavad sportijate isiku- ja saavutiste kirjeldused. See on, et virgutada järeletegemisele. Ja küllap see mõjub. Sportijatest pole puudus.

Kirjanikkude elulugusid loeme kooliraamatuis ja õpime pähe. Nende raamatutele teeme propagandat. Ja kirjanikkudest pole meil samuti puudust.

Talumeestest ei kirjutata ja talumehele ei püstitata monumente. Ja talumeestest ähvardab tulla puudus.

Kuid, sõbrad kaasnoored, igal alal tõstetakse esile ainult oma ala silmapaistvamaid, enamsaavutanuid.

Ka põllumehele püstitatakse monumente — ta püstitab selle ise — ja see on ta talu. Eesti talu on Eesti põllumehe monument. Mida paremini korraldatud see on, seda auväärsem selle looja.

Talu — põllumehe monumenti — võivad järeltulijad teha suursu-gusemaks, nad võivad selle hävitada ka hoopis. Sellepärast on eriti maal tähtis, mis saab noortest. Kas nad suudavad vanemate poolt alatud mo-numentis edasi ehitada.

Maanoorust abistavad selles suures ülesandes maanoorteri-n-gid. Nii on maanoorte ring kogu maad armastava rahva asjaks ja kõigi nende pilgud on pööratud temale. Maanoorte ringid peavad andma maale väärrika maanooruse.

Väärrika maanooruse mõõdupuuks ei ole rivisamm. Oo jaa — isegi praegusel sõjatiinel ajajärgul mitte. Ja eksivad, kes seavad maanoortele eeskujuks rivisammu spetsialiste ja — elukutselisi võimlejaid.

Ja kui maanoorte kukkutulekutele ja maanoorte juhtide kursustele pannakse juhtideks need, siis ei sobi see neile. Värvitud linnatüdrukute ja võimlejate linnapoiste-juhtide kaudu ei ole õigust linna reklaamida. Nii ei süvendata maanoorele maavaimu ja enesest lugupidamistunnet.

Ja üldse see juhtimine. Veisekasvatust ja kanakasvatust maakonda-des juhivad konsulendid-agronoomid. Ainult soid-rabu „vaatavad üle“ „abijõud“ ja maanoori kamaandavad instruktorid. Kas siin on sümboolset? Et loom on põllumehele tähtsam, kui laps?

Maanoorte liikumine vajab väga häid ja võimelisi juhte — kahjuks meile ei ole neid (igale poole) antud. Ja vastavalt sellele ähvardab ku-juneda see töögi esijärjekorras vaid fassaadi loomiseks. Lipud, spaleerid ja paraadkõned. Tantsuga lõppevad koosolekud ja lõkkenaljad. Need, kahjuks, ei seo veel noori maaga. Siit ähvardab maanoortegi deviisiks kujuneda „lõpsta elust viimane kui tilgake lõbu“, nagu see ühe osa noorte juures nii omane.

Ka lõbu vajame, kuid see peab süvendama töömeeleolu, andma vaja-likku vaimustust töötamiseks maal.

Hoidku taevas meid kraadevaimu eest, mis, olgem ausad, nii väga kergesti võib lakkama lüüa. Hoidkem maale töömeeleolu, hoidkem tahet ehitada maakodu ilusaks ja kultuurseks. Siis piisab ka tahet seda kaitsta.

Maanoor — praegu veel — kindlustab meie kalli kodu vabadust ja õnnelikku tulevikku adrakäsi puud kõvasti peos hoides.

Ja selles vaimus vajame juhte!

L. K.

Noored säästma!

Kui möödunud sajandil mitmetes maades tekkisid koolidesse ja noorsoo-organisatsioonidesse noorte säästmise harrastused, siis ei olnud see mõte kantud mitte ainult rahakogumise tahtest, vaid ka kui erilisest noorsookasvatusemeetodist.

Kokkuhoid ja säästmine noortes tähendab kainelt mõtlemist, ettenägelikkust ja enese piiramist. Noorte poolt kogutud sentides peitub noorel alati teatud alast loobumine, mis kõneleb tema iseloomu kindlusest. See näitab, et noor on suuteline igapäevaste kiusatuste võitmiseks, et aga saavutada püstitatud sihti.

Noorte kokkuhoidlikkus ja säästmine ei tähenda mitte ainult noorte poolt rahakogumist, vaid teadlikku ja kavakindlat tegutsemist ja väärtuste kasutamist.

Kuid kokkuhoidlikkusel ja noorte kaudu säästmise arendamisel on peale kasvatusliku mõju ka eriline rahvamajanduslik väärtus. Noorte poolt kogutud sendid muutuvad üle riigi ahispankades tõhusaks hoiuseks, mida süsteemikindlalt rahvamajanduses juhitakse, et ehitada seal teid, tööstusi, tehaseid, kindlustada riigi piire vaenlase vastu, elektrifitseerida maad ja rakendada raha mitmetele teistele rahvamajanduses vajalikkudele aladele. Nii kujuneb iga säästja noor, kes oma kogutud summad paigutab panka, suureks ja hädavajalikuks rattaks või selle osaks, et edukalt võiks liikuda meie rahvamajanduse aparaat.

Neil kaalutlustel on hoogsalt arendatud noortes nii Lääne-Euroopa maades kui ka Skandinaavia riikides ja meretagustes maades säästmise harrastusi juba aastakümneid ning see noorsootöö vorm on annud tähelepanu väärivaid tulemusi, et kasvatada rahvast majanduslikult ja kainelt mõtlema ning teadlikult oma olemasolu kindlustama teiste rahvuste peres.

Meie vanasõna ütleb, et kunst pole raha teenida, vaid kunst on raha hoida. Seda vanasõna peab ellurakendama noortes säästmisharrastus, et hiljem noortel oleks elus ka midagi, millele nad võiksid elu rajada, sest tegelikus elus on raha vahend, millega inimene õieti talitades võib saavutada pideva, sihikindla töö kaudu omale ülesseatud sihte ja säilitada iseseisva, julge ja auväärse mõtlemisviisi.

Neil põhimõtetel tuleks igal noorel hakata teostama säästmist, pannes igal nädalal (või mõne teise aja tagant) kõrvale kas või kõige väiksema summakese oma sissetulekust, kogudes raha hoiukarpi või panka, et hiljem võiks pääseda kõigest sõltuvusest, vaesusest ja erelistest rahamõjutustest ning võiks astuda ellu oma l jõul.

Noorte säästmine ja hoiuste kogumine ühispankadesse nakatab paratamatult ka nende vanemaid ja sugulasi, kes toovad oma senini kodushoitavad rahasummad pankadesse hoiule, tuues iga hoiusega uut jõudu ja verd Eesti riigi majanduselu tugevamaks ülesehitamiseks ja iseseisvuse kindlustamiseks.

Säästmist noorte seas on meil juba mitmed aastad õhutanud ühispankad ja kindlustusseltsid, valmistades selleks erilisi hoiukarpe ja avades noortele erilisi hoiuste kogumise arveid. Paljud noored nii maal kui ka linnas on asunud säästmisele ja säästusummade kogumisele pankadesse.

Kuna kokkuhoidlikkus on tähtsamaks alussambaks nii üksiku isiku kui ka riigi edukaks arenguks, siis tuleb noortel asuda senisest rohkemal määral säästusmõtte teostamisele. Maanoorte organisatsioonide töökavadesse tuleks võtta juba eeloleval sügisel säästusmõtte õhutamise ning tegelikude sammude näitamisega ringiliikmete poolt — eeskujtu andmine oma ümbruskonnale.

Mag. End. Vint.

Maanoorte säästmisharrastusi välismaal.

Meie naaberriikide noorsoo organisatsioonides võime tähele panna erilist noorsootöö moodust — säästmist.

Maanoorsugu välismaal algab säästmist alati teatud erilise sihiga, et teatud aja jooksul koguda omale niipalju varandust, et sellega muretseda endale mõnda ihaldatud, tarvilikku asja või vahendit. Jalgratas, püss, uisud, suusad, kelk, spordivahendid on esemed, millede hankimiseks noored hakkavad säästma rahatagavara.

Mitmetes põhjariikides on eriti ulatuslikult levinud maanoorte töö praktiliste ülesannete lahendamiseiga võistluspõhimõttel kodutalus, milles noored kasvavad erilisi puhtsordilisi kultuure, rajavad puukoole, muretsevad tülind ja loomi. Nende võistluste tulemused on peale hoolsa püüdlikkuse siis edukamad, kui noorel on võistluseks tarvilikud vahendid ja algmaterjal väärtuslikumad, millede muretsemiseks nad siis koguvad vajaliku raha säästmise kaudu.

Eriliseks ulatuslikuks säästmise sihiks on noortel säästmine õppereiside ja matkade otstarbeks. Nende säästmis-sihtide kõrval on paljudel noortel veel teisigi säästmis-sihtide, nagu leida võimalust õppimiseks, oma kodu loomiseks ja kindlustuspreemiade tasumiseks.

Säästmise õhutajateks noorte hulgas on mitmesugused rahaasutused, esijoones ühistegelikud rahaasutused koos noortejuhtidega. Säästmiseks on võetud tarvitusele kodudes erilised säästekarbid, noorsoo-organisatsioonides ja koolides säästu ühiskarbid ja erilised säästumargid.

Kuidas Soome noored on rakendanud endid säästmisele, seda oli võimalik „Maanoorte” lugejatel tundma õppida „Maanoortes” nr. 9 — 1938. Säästmine noortes on Soomes niivõrd levinud, et koduste ja noorsooorganisatsioonides või koolides asetsevate ühissäästukarpidega on rakendunud säästmistööle üle 100.000 noore, seega üle 1/4 Soome noortest. Noored võtavad osa erilistest, säästmist õhutavatest kirjan-dite võistlustest ja on hulgaliselt lugejad säästmise häälekandjale „Säästaja”, mida trükitakse rootslastele üle 60.000 eks. ja Soome rootslastele üle 17.000

eks. Kui Soomes säästmine noortes on väga levinud, siis on see aastate töövili, kuna juba 1876. aastal tegutsesid Turu linnas kümnekonnas koolis noorte säästukassad.

Ka Rootsis, kus noortes on säästmine väga ulatuslik, on see liikumine võrdlemisi vana. Esimesed säästukas-sad noortele asutati Rootsis 1822. aastal. Noorte organisatsioonides ja koolides taotletakse säästmist üldiselt samal põhimõttel nagu Soomes, milleks on koolides ja noorsooorganisatsioonides säästukarbid, millede võti hoitakse ühispangas. Säästukarp kujutab enesest kasti, mille kaanes on noorte arvule vastav hulk avausi. Igal noorel on nimeline avaus, mille all eraldi karbik, millesse noored lasevad kind-laks määratud ajal kogutud rahad. Karp on kahe lukuga, millest ühe võti on pangas ja teise oma säästmist korraldava vanema käes. Teatud aja ta-gant avatakse säästukast ja iga noore karbikeses olev säästusumma kantakse noore isiklikku hoiraamatusse. Erilisel on levinud ka sihtsäästmine, kus pank sõlmib noorega erilise lepingu, mille alusel noor on kohustatud teatud aja tagant kindla summa oma arvele panka viima.

Säästmise harrastuse kasvatamine noortesse algab koolist, kuid hiljem jätkatakse seda noorsooorganisatsioonides ja erilistes säästmisklubides.

Taani noortes on säästmine levinud hoisusummade kogumisega juba alates 1880. aastast. Hoiumarkidega koguvad noored aastas üle 1 milj. kr. noorte hoiseid. Noortel on oma säästu-ajakiri, mille lugejaks on iga kolmas Taani laps. Säästmine on süsteemikindlalt organiseeritud 2/3 koolides.

Norras on säästmine noorte erihar-rastuseks juba 1871. a. alates, mil alga-sid tegutsema erilised koolikassad noor-tele, milles on liikmeid üle 130.000. Hoiustekogumise juht kogub noortelt igal nädalal hoised, kannab need noore isiklikku hoiraamatusse ning toime-tab hoised ühispanka, millest enamus on tähtajalisel ja alles teatud aja möö-dudes maksetakse kogutud summa noortele välja. Eriti on säästmine levi-nud nii alg- kui ka keskkooli õpilaste seas. Piltlikult valgustab seda tege-

vust näide, et 1933. a. makseti välja noorte säästu-hoiustest 3258 abituriendile 432 tuh. kr., seega igale noorele üle 120 kr. gümnaasiumi lõpetamise puhul.

Mitte ainult Skandinaavia riikides, vaid ka Lääne-Euroopas on väga ulatuslikult levinud säästmine nii linnakuu ka maanoorte seas.

Üksikutes maades, nagu Argentiinas, on säästlikkuse õpetus noortele koguni sunduslik õppeaine koolides.

Noorte säästmisharrastus on paljudes maades juba mõnda aega tähtsamaks noorsootöö vormiks ja väga häid tagajärgi kannud.

Kui noorte säästmisharrastuse liiku-

mise pioneerideks olid juba 19. sajandil Inglismaal H. Duncan, Prantsusmaal P. Wakerfield ja Dulak, USA-s N. Thing, siis nüüd on see mõte kandunud kõikidesse riikidesse ja erilist pinda leidnud Skandinaavias.

Ka meil on säästmisharrastust arendanud ühispangad, valmistades erilised säästmiskarbid, ning koondanud oma ümber hulk noori teadlikke säästjaid. Säästmise isikliku ja rahvamajandusliku tähtsuse tõttu on aga vajalik suurendada säästjate peret sel määral, et see kokkuhoiu harrastus ulatuks meie noorsoo laiadesse hulkadesse nii maal kui linnas.

Sügisene vääristusae on käes.

Meie talude aedades ja ümbruses leidub väga sageli seemnest kasvanud metsikuid vilja- ja ilupuid, või on talunooded külvanud õunapuu seemet, lootes sellest tulevikus rõõmu hea ja ilusa vilja kaudu.

Kuid sellised seemnestkasvanud puud ei täida noore lootusi, vaid see osutub võimalikuks alles metsiku viljapuu teadliku vääristamise abil.

Maanoored, teie olete õppereisidel sageli tähele pannud, et siin-seal korraliku, kauni maakodu õuel seisid kena nõtkoeksaline leinakask või punaselehine vaher; taluõue sissesõidul märkasite teotsal püramiidvormilisi tammi ja teepalstusena kerakujulisi vahtraid ning varjulises aianurgas leidsite isteplatsti kaunistamas leinavormilise jalaka. Kindlasti olete märganud veel palju teisi selliseid haruldasemaid kuid kauneid ilupuid.

Üks ja teine teist on võibolla arvanud, et ümarvahtraid saab kujundada järjekindla pügamise ja leinajalakat — oksti painutades allapoole. Enamus teist aga kindlasti teab, et sääraseid ilupuid on võimalik kasvatada ainult vääristuse teel.

Vääristamise põhimõtteid.

Vääristustööle asumisel peame enne selgitama mõningaid põhiküsimusi, et vältida äpardusi töö tagajärgedes.

1. Vääristada võime ühe ja sama botaanilise taimeperekonna liikmeid

vastastikku. Mida lähem botaaniline sugulus, seda paremini ühtub kultuuriosa alusega, nagu: õunapuu — õunapuu alusele. Isegi siin ei ole ükskõik, millisele alusele üht või teist sorti vääristada. Näiteks mariõunapuu-tüübilistel alustel areneb eriti hästi neile botaaniliselt lähedane Valge klaar ja Tartu roosõun, kuna aga pirnile õuna vääristades vääristamine esialgu küll õnnestub, kuid hiljem väärisoks irdub ja seega on meie töö ebaõnnestunud. Need jutud, nagu oleks siin-seal lepale vääristatud õunapuu, on jäänud juttudeks.

Samuti on lugu näiteks ilupöösastega. Nii tulevad valgeõelised sirelisordid vääristada metsikule valgeile ja punased lillaõielistele, mitte aga vastupidi.

2. Kultuursilma asetame alati aluse nooremale, ühe-, kaheaastasele (s. o. möödunud aastasele või sellest eelmise aasta) osale, kuna vanemal puosal ei kasvaks kultuursilm küllalt kiiresti ja hästi kinni.

2. Kultuursordiks valime meile kõige sobivama. Näiteks viljapuude juures võtame väärisoksiks meil tunnustatud standardsortimendi järele ja ilupuude juures võtame neid ilusamalt eksemplaridelt.

4. Vääristusoksad võtame ainult terveilt, elujõuliselt, viljapuude juures — kandvaid puult.

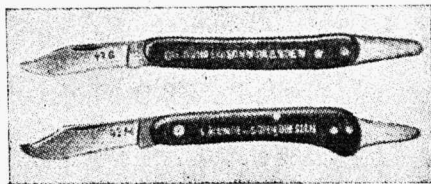
5. Vääristada tuleb kuiva ilmaga, kõige sobivam on pilves ilm.

Sügisene vääristamine — silmamine.

Vääristusviise on tarvitusel palju, nagu: jätkamine, kolmnurk-vääristus, lõhesvääristus, dittelvääristus j. t., kuid nimetatud viise võib tarvitada vaid kevel. Sügiseseks vääristusviisiks on ainult silmamine (okuleerimine). See vääristusviis osutub eriti algajale sobivaimaks, kuna ta on võrdlemisi lihtne, toimub kiirelt, ei vigasta liialt alust, mis annab võimaluse vääristust korrata ja on odav, kuna ei vaja pookvaha. Ühele ja samale alusele võime asetada rohkem kui ühe kultuurisilma, mis kindlustab algajale ta töö kordaminekut.

Silmamise ajaks tuleb valida aeg, mil alusel koor on lahti, s. t. augusti algusest — septembri alguseni.

Vajalised abinõud silmamis-
sel on: a) Silmamisnuga, mis maksab à kr. 2,50—4,50, parimad on Kunde noad. Hädapuhul võime toimetada silmamist ka hea õhukeseteralise, tulerava taskunoaga, millele lisaks tuleb siis aga teha koore lahtilükkamiseks luust sile, ümar-õhukese otsaga labidakene, mis on 7—10 sm pikk, altotsast tehtud 3—4 sm. siledaks ja õhukeseks ning 1½—2 sm. lai, kumera otsaga, nagu silmamisnoa saba.

Silmamisnoad.

b) Noa teritamiseks peen tahk, parim on Belgia tahk. Noal peene tera saamiseks on vajalik teritusrihm, nagu habemenoa teritamisel. Nuga olgu alati nii terav, et kõlbaks habemeajamiseks. d) Sidumiseks raffianiint, hädakorral asendab seda peen pärnaniin või jäme villane lõng.

Silmamiseks valitakse aluse tüve läänepoolsel küljel sirge ja sile koht. Kui see on mullane, puhastatakse lapiga. Puu juurde asutakse harkseisus, paremasse kätte võetakse nuga ja vasakuga puud vähe omapoole viltu painutades tehakse puhastatud kohale

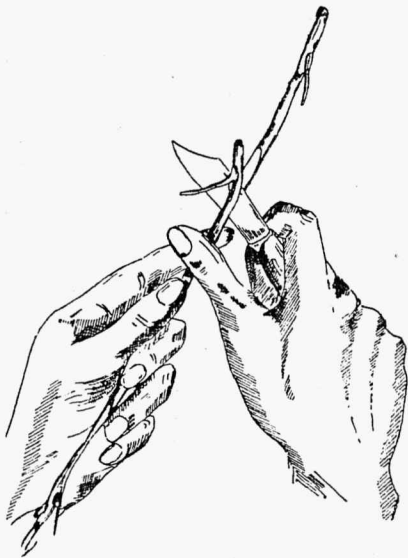
puu ümbermõõdu 1/3 ulatuses ristlõige, mis ulatuks koorest läbi mähi-
koeni. Nüüd asetatakse nuga terava otsaga allapoole tüve suunas ning tõmmatakse alte üles piki tüve allapoole ristlõiget 3 sm. pikkune pikilõige, nii et mõlemad lõiked kokku moodustavad T-kujulise lõike. Lõpetades pikilõiget pöörame ilma nuga välja võtmata koore hõlmad noateraga lahti. Silmamisnuga kasutades pöörame nüüd noa teise otsa (silmamisnoa puudumisel võtame luust labidakese) ja pistame noa luust või vasest saba (või omatehtud labidakese) juba noateraga lahtitehtud koorehõlmade vahele, lükates kord ühelt, kord teiselt poolt ülevalt alla, millejärele on koor silma kohaleasetamiseks küllalt lahti. Nüüd hoime noa-sabaga koorehõlmad ülevalt eemale ja pistame vasaku käega koore alla enne valmislõigatud silma.

V ä ä r i s o k s a d. Vajalised kultuurisilmad võtame käesoleva aasta kasvudelt. Kasvud võetakse terveilt, korralikelt, hästivalgustatud puilt, võra välispiirdelt. Väarisoksad tulevad kohe lõikamise järele lehtedest vabastada, leheroots jätta aga umbes 1—1½ sm. pikkuselt külge. Sortidel, millele leherootsu alusel on kahel pool abilehed, tuleb kõrvaldada ka need, et vältida liigset niiskuse kadu.

Toimub okste toomine kaugemalt, siis hoime oksad niiskelt. Postiga saatmisel pistame oksad alumist otsapidi lõhki lõigatud kartulisse. Väarisoksad olgu alati sortide järele kindlalt varustatud etikettidega. Väaristuseks kõlbavad silmad oksa keskosalt. Ladvatipus asetsevad silmad ei ole küllalt küpsed, kasvualuses olevad aga on nõrgalt arenenud. Ladvapoolt otsast võime väaristuseks tarvitada neid silmi, kus puu on niivõrd kõva, et murdmisel katkeb proksudes.

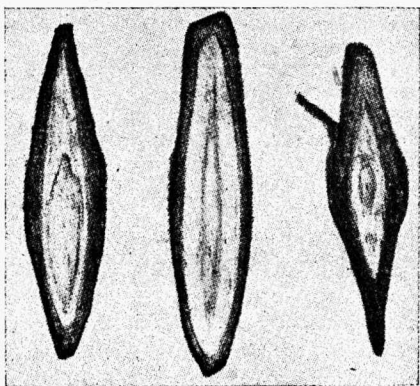
Lõigatud väarisoksi võib korraliku hoidmise juures kõlvulistena säilitada 3—4 päeva.

Vääristamisele asudes lõigatakse kõigepealt silm valmis. Lõikamine toimub järgmiselt: oks võetakse vasakusse kätte ladvaga enese poole, nii et lõigatava silma koht jääks esimese sõrme esimese liigendi peale. Nüüd surutakse noatera alumine (noapea poolne) osa 2 sm. altpoolt leherootsu poolviltu koorest läbi ja tõmmatakse nuga pikkamööda ülespoole, nii et lõpe-

Punga ehk silma lõikamine.

tame lõikamist noatera ülemise otsaga. Seesugune libistav tõmme annab siledama lõike. Lõige lõpetatakse 1 sm. ülevalpool punga. Silma kokkukasvamist alusega võimaldab mähikude, sellepärast püüame silma lõigata nii, et tal oleks võimalikult rohkem mähikude. Silma keskkohale jäägu lõikamisel umbes 1 sm. pikkuselt õhuke kiht puitu (joonis).

1 2 3

1 — hästi lõigatud pung, 2 — liiga sügavalt lõigatud pung, 3 — liiga õhukeselt lõigatud pung.

On silm oksalt lahti lõigatud, asetame pöidla allapoole leherootsu, surume vastu oksa ning lõikame koore 1 sm. ülevalpool punga risti läbi. Lõigatud pung jääb aga sarnaselt pöidla alla kuni T-lõige on alusele tehtud, see on vajaline silma kuivamise vältimiseks, sest pöidla all olevale lõikekohale ei pääse tuul ega päike juurde.

Silm asetatakse, vasaku käega leherootsust kinni hoides, T-lõikesse nii, et ta jääks aluse pikiteljega täiesti paral-leelselt, mitte kuidagi poolviltu. Koorehõlmad katku mõlemalt poolt silma kilpi. Silma koorekilbi ülemine ots ulatagu vastu T-lõike ülemist serva.

Silm kohale asetatud, võetakse niin, seda enne paar korda läbi peo tõmmates. Algab sidumine. Esialgu mähitakse hõredalt ülevalt alla, nii et alla jõudmiseks on vaja 3 ringi. See esialgne mähkimine on selleks, et silm ei nihkuks paigalt. Nüüd alatakse alt ülespoole tihedat ja tugevat sidumist, nii et niin käes nagiseb. Üksikute ringide vahele võib jätta siiski 1—2 mm. vahet. Silm ise koos leherootsu alusega peab jääma vabaks, kuid seejuures silma ümbruses peab koor olema kõvasti surutud vastu alust. Seda saavutatakse sel teel, et seeme niint katusetasoliselt, niint kord üheltpoolt silma ülesviies, teinekord alla tuues. Üleval lõpetatakse sidumine, keerates niine otsa 2 korda viimase ringi vahelt läbi ja tõmmates sidumise suunas kõvasti kinni.

Töö õnnestumiseks on vajaline, et kõiki neid kirjeldatud töid harjutatakse enne kas selleks lõigatud okstel või ka näit. lepikus.

Hoiduge järgmistest vigadest: Arge tarvitage halbu silmamisvahendeid. Hoidke väärisoksad värsked. Sorte mitte segi ajada. T-lõike tegemisel mitte liig sügavat, puusseulatavat ristlõiget teha. Koore lahtiajamisel ei tohi nühkida korduvalt mähikoel. Mitte lõdvalt siduda. Töö juures ei tohi lõikekohta käega katsuda.

Algaja asetagu alusele 2 kultuur-silma, see on kindlustuseks, et ühe silma kuivamisel teine siiski võiks kasvama minna. Kui asetame 2 silma, siis asugu alumine läänepool, ülemine umbes 7—10 sm. ülevalpool idapool küljel. Lähedavad mõlemad silmad kasvama, siis lõigatakse ülemine ära või siis jäetakse kasvama tugevam.

Järeltööd. Umbes 10 päeva pärast vääristamist võime juba kindlaks teha kasvaminekut, puudutades kergelt leherootsu. Variseb leheroots maha, siis on silm kinni kasvanud ja meie töö õnnestunud. Ei tule aga leheroots kergelt lahti, on silm kuivanud.

Umbes 3 nädalat pärast silmamist seome vääristatud puu uuesti ümber, muidu sooniks side puusse. Seekordne sidumine olgu tehtud kergemini ja hõredamalt. On aega vähe, võime toimida ka teistviisi, nimelt: 4 nädalat pärast silmamist lõikame sideme ettevaatlikult vastasküljelt noaga läbi, seejuures koort vigastamata.

Nii jääb puu talveks, väljaarvatud õrnemad liigid, mida peame talvekülmade eest kaitsma katmise teel.

Milliseid aluseid tarvitada.

Õunapuude alusteks üldiselt on meil kättesaadavamad kultuurõuna seemnest kasvanud puukesed. Paremaid aluseid saame Antonovka, Leedu pepingu ja Sibulõuna seemneist. Sobivamad alused on üheaastased, s. o. vääristatakse kasvu teisel aastal, kuid kõlbavad ka aasta vanemad alused. Aluse jämedus tüvest on umbes pliitsi jämedune. Alumine silm tuleb asetada maapinnast 5—8 sm. kõrgusele.

Pirnide alusteks tarvitatakse samuti kultuur- ja metspirni seemikuid. Muud nõuded samad, mis õunapuul.

Hapu- ja maguskirsi alusteks võime tarvitada harilikku hapukirsi aluseid.

Rooside alusteks on metskibuvits (orjavit) — Rosa canina. Vääristatakse 2 a. alustele juurekaelale (põsasrooside puhul). Selleks tuleb enne vääristamist muld juurekaela ümbert eemaldada, juurekael hästi puhastada ja kohe pärast silmamist muld uuesti tagasi tõmmata, nii et silm oleks kergelt mulla all. Talveks tulevad roosid vääristuskohalt tugevasti mullata, nii et silmatud koht oleks 20 sm. mulla all.

Kevaldel loomulikult vabastatakse kultuursilm mullast.

Tüvikrooside saamiseks silmatakse 1,2—1,5 m. kõrgusele, asetades sia 2 silma nagu õunapuul juures. Sügisel painutatakse vääristatud tüvik maha ja kaetakse vääristuskoht külmakindlalt kuuseokste ja mullaga.

Sireli aluseks on haril. sirel, parem seemnest kasvatatud. Kas alus on valge või lillaõieline, tunneme ära pungadest. Valgel on pungad heledad, valkjass rohelised, lillal linakasrohelised.

Täidisõieliste viirpuude saamiseks tarvitatakse aluseks harilikku viirpuud. (Crataegus monogyna).

Leinasaart vääristame harilikule 4—5 aastasele saarele umbes 3 m. kõrgusele, asetades sinna 2 silma. Talveks kinni mässida pergamiinpaberiga.

Leina-, püramiid- ja punalehelise jalaka aluseks tarvitame harilikku jalakat. Leinajalaka silmame umbes 3 m. kõrgusele, teiste juures asub silm tavalisel kohal.

Punalehelise, kollasel ehelise ja kerakujulise vahtra aluseks on harilik vaher. Kerakujulise vääristame kõrgele.

Üldiselt toimub silmamine kõigi puude juures ühtviisi. Tüvelistel puudel (nagu leina- ja kerakujulised) vääristatakse soovitud kõrgusele, 2,5—3 m. kõrgele, kuna teised vääristatakse üldiselt tüve alusele.

Vaatame igauks ringi oma kodu ümbruses ja aias, kas seal pole midagi, mille juures saaks kasutada siin kirjeldatud vääristusviisi.

Vääristustöö juures oleme täpsad, peame kinni kõigist eelpool antud juhustest, harjutame üksikvõtteid enne muljal, et töö meil läheks ladusamalt ja õnnestuks paremini, eriti kuna kirjalikult pole võimalik kõiki töö üksikvõtteid demonstreerida.

Kuidas käidelda vääristatud puid järgmisel aastal — sellest tuleval kevadel.

A. Haavaniit.

Inimeste kired ja võimupüüded on piiramatud ja tugevad ning inimeste rumalus niisama. Tõde on aga piiratud, kuid püsiv.

Juhan Luiga.

Heinal.

*Kui tulnud päiksepaisteline juuni
ja põllul oraseks on võrsunud seeme,
siis luhal haljendaval heina teeme
kui looduslapsed, rõõmsad, päiksest pruunid*

*Sääl luiskamise hõbehelin mahe
käib läbi puude rohelise koja;
kui päike kõrvetab, siis selge oja
meid karastab ju sädelev ja jahe.*

*Sääl rõõmsad oleme, pilv metsa harjus
meist viimse kurbuse ju kannab ära,
sääl päike silmadesse süütab sära
kui kiirelt töötame lehtpuude varjus.*

*Kui udu lainetades vajub loole
ja õhtu hämarus ju metsi matab, —
siis üle niidu, mida kaste katab
me rõõmsalt lauldes lääne kodupoole.*

H. Suislapp.

100 aastat Jakob Hurda sünnist.

Käesoleva aasta augustis (22. aug.) möödus 100 aastat päevast, mil Võrumaal, Põlva kihelkonnas, Himmaste külas, Lepa talus sündis meie ärkamisaja suurim kultuurtegelane dr. Jakob Hurt. Alghariduse sai Hurt oma isalt, kes oli vali usumees ja vennastekoguduse liige. 1849. a. sügisel viidi tulevane usuteadlane ja keeleteaduse doktor Mammaste kihelkonnakooli. Kihelkonnakoolile järgnes kreiskool (1853—1854) ja Tartu kroonugümnaasium (1855—1858). Gümnaasiumi lõpetamise järele astus Hurt 1859. a. jaanuaris Tartu ülikooli, hakates ise ja oma heategija dr. Oettel'i soovil õppima usuteadust. Ülikooli lõpetas Jakob Hurt 1864. aastal, asudes võlgadest vabanemiseks esimesele kättepuutuvale kohale, mille leidis Hellenurme mõisas kodukooliõpetajana. Paari aasta möödumisel asus ta Hellenurmest Otepääle — prooviaastat pidama sealse kirikuõpetaja juures. Enne prooviaasta lõppemist valiti Hurt Äksi koguduse õpetajaks, kuid konsistorium ei kinnitanud teda sellele kohale, kartes tema eestimeelsust. Siis õiendas Hurt Tartus gümnaasiumi õpetaja kutseeksamid. Järgnesid õpetaja aastad Kuresaare ja Tartu gümnaasiumides. Mõne aasta möödudes vahetas J. Hurt jälle kooliõpetaja ameti kirikuõpetaja kutse vastu, saades Otepää koguduse õpetajaks. 1880. aastal lahkus Hurt kodumaalt ja asus Peterburi Jaani koguduse õpetajaks, kuhu jäi oma surmani. 1886. aastal saavustas Hurt keeleteaduse doktori kraadi Helsingi ülikooli juures, kirjutades põhjaliku uurimuse eesti keele alal.

Hurt ei olnud poliitikamees, vaid tema peatähtsus seisab kultuurideoloogilises tegevuses. Tema rahvuskultuurilise programmi kolm tugipunkti olid: emakeelne kool, haritud keel ja kirjavara. Hurta tunneme kui Eesti Aleksandri kooli tähtsamat eesvõitlejat, silmapaistvat keeleuundajat ja Eesti suurimat rahvaluule kogujat. Ja neil aladel ei leidunud temal ärkamisajal ainustki võistlejat. Poliitika alal oli aga endastmõistetav Hurda allajäämine Carl Robert Jakobsonile, sest Hurdal puudus poliitikamehele tarvilik kangekaelsus ja olukordade hindamise vaist.

J. Vg.

Noortele jahimeestele.

Iga mees, kes käib püssiga metsas ja tapab metsloomi ning linde, ei ole veel jahimees. Jahipidamine meie oludes on sport, aga mitte järjekindel elatamisvõimalus. Ja kuna jaht on meile terveks ajaviiteks ning lõbuks, ei tohi ta kujuneda halastamatuks ja mõtlematuks ulukite (metsloomade ja -lindude) hävitamiseks — tapmiseks. Õige jahimees peab olema suur looduse armastaja ja sõber. Kõik kasulikud ulukid olgu tema kaitsealused, neid toites, soodustades nende poegimis- ja pesitsemisvõimalusi, hävitades röövlloomi ja -linde, peletades hulkuvaid koeri ning kasse, valvates, et salakütid ei hävitaks halastamatult isegi tiineid ja pesitsevaid ulukeid ja ise jahti pidades ainult selleks määratud ajal.

Jahivahendeid.

Mitte ainult küti osavusest ei olene hea tabavus, vaid suurel määral on selles mõduandev ka hea püss ja õige lasemööne.

Püss. Sobiv on kaheraudne, suitsuta rohuga laskmiseks kõlbulik püss. Rohkem tarvitatakse 16 kaliibrilist, kuid mõningad vanad kütid peavad paremaks 12 kal. püssi. Viimane osutub aga vähe raskeks.

Kukkedeta on praktilisem kukkedega püssist.

Püssi ostmisel, eriti kui see on tarvitatud, tuleb lasta müüjat seda ostja kontrollimisel proovida, et vältida õnnetuste võimalusi ja olla teadlik laengu-te tugevuses ning püssi jooksust. Püssi proovimata ei osteta kunagi, isegi uut püssi mitte.

Vanade ja kahtlaste püssidega tuleb olla väga ettevaatlik ja parem neist hoiduda.

Suitsuta püssirohuga laskmiseks kõlvulised püssirauad kannavad järgmisi märke:

1. Saksa püssid: Täht N, mille peal kroon või „Mitro“ ja sellel kroon.
2. Belgia püssid: joon, millel püsti-seisev lõvi, joone all tähed „P. V.“ või „E. C.“.

Meil väga sageli esinev püsside lõhkemine tuleb just seetõttu, et püssist, mis on määratud suitsuga rohuga laskmiseks, lastakse suitsuta rohuga, kuna viimasel on suurem võime ja ei määri liialt püssirauda.

Seda peame aga kindlasti meeles ja käime selle järele, et suitsuta rohuga võib lasta ainult selleks määratud püssiga. Ka ei tohi laadida kuuliga padrunit kunagi hariliku suitsuta püssirohu-

ga, vaid selleks tarvitatakse vastavat rohtu.

Püssi õones ei tohi laskmisel asuda mingit võõrkeha, mis samuti tekitab raua lõhkemist.

Padruni kestad.

Varem olid meil tarvitusel peamiselt met all (vask) kestad, kuid suitsuta rohu levikuga on need taganenud, andes ruumi pappkestadele. Harilikke metallkesti ei tohigi tarvitada suitsuta rohu jaoks, vaid siis juba muretseda erikes-tad.

Metallkesta paremuseks on, et neid saab kasutada lugematu kordi, pappkesti aga hoopis vähem. Pappkestade ostmisel peab silmas pidama, et kestad ei oleks pikemad padrunipesast. Tavali-selt on padrunipesa 65 mm. pikk, kuid meil on müügil ka 70 mm, isegi 75 mm pikkusi kesti. Viimasest pikkusest kesti ei tohi kunagi lühema padrunipesa puhul tarvitada, kuna see on pahatihti püssi lõhkemise põhjuseks.

Pappkestadesse laadimine on kergem ja lihtsam. Head pappkestad näivad kindlasti ületavat vaskkesti headuselt. Vanad kütid tõendavad, et papppadrunite laengud on suurema löögijõuga ja parema tabavusega.

Sütikud on suitsuga ja suitsuta rohtudel erinevad. Suitsuga rohu sütik ei kõlba suitsuta rohule.

Püssirohi. Kui püss lubab, siis tarvitab jahimees meelsamini ja paremate tulemustega suitsuta rohtu selle parema löögi jõu ja vähese suitsu tõttu. Suitsuga rohuga lastes pole meil harilikult võimalik enam lasta teist pauku samale loomale või linnule, kuna suits takis-tab sihtimist.

Suitsuta ja suitsuga rohtu ei tohi kunagi segada sama laengu jaoks, kuna segu annab ootamatult järske plahvatusi, mis võib purustada püssiraua.

Haavlid. Enamik lukeid lastakse haavlitega. Haavlid jagunevad „pehmeteks” ja „karastatuteks”.

Viimased on metallide segust ja on seetõttu kõvemad ning ühtlasi paremad oma suurema löögivõimega ja raua õõne mitte tinatamise tõttu.

Haavlid olgu hästi lihvitud ja sama numbri alla kuuluvad, ühesuurused. Üldse olgu ühes lasus haavlid ühesuurused ja ühtlaste omadustega.

Partide laskmiseks tarvitatakse nr. 3 — nr. 5 haavleid, noorte laskmisel peenemaid (nr. 5) ja hiljem jämedamaid (nr. 3).

Jänest, metsist, rebast ja hane lastakse nr. 3 haavlitega.

Ajujahil on sobivad haavlid nr 5, noorelinnu jahil nr. 6 ja 7. Sokke lastakse harilikult kuuliga, mida osta valmis laaditud padrunitega.

Haavlid tuleb valida ka püssi järele. Jämedama kal. (12) võib tarvitada jämedamaid, väiksema kal. aga peenemaid.

Sageli teatav haavli jämedus ei sobi käesolevale püssile, kuna tihedus on siis juhuslik ja läbilöögi võime puudulik. Püssi omanik peab selle oma püssi iseärasuse muidugi kindlaks tegema.

Troppideks on kõige paremad meie tavaliselt müügil olevad viitropid, mida tarvitatakse aga ainult rohule asetamiseks. Haavlitropiks on pappkettad. Viimased peavad olema õhukesed ja kerged, et nad ei takistaks haavlite lendu.

Padrunite laadimine.

Padruneid võime osta laaditult või neid ise laadida. Haavlipadruneid laadimine kodustes tingimustes on täiesti võimalik, ainult see peab sündima suurima hoole ja täpsusega. Kuupalju on juhtunud raskeid õnnetusi hooletust laadimisest, eriti suitsuta rohu puhul.

Abinõudeks laadimisel on: 1) rohu-kaal, 2) sütikute väljalööja, 3) haavlite mõõt, 4) troppija, 5) kesta äärestaja (pappkestade puhul). **Laadimisel tuleb suitsuta rohi alati täpselt kaaluda**, aga mitte mõõdu järele panna, sest iga rohu kaal on mahuliselt erinev. Suitsuga rohtu võib ka panna vastava kontrollitud mõõdu järele.

Laengu kaal suitsuta püssirohu puhul:

Kaliiber 12 — püssirohtu 2,1—2,2 gr, haavleid 35 gr. Kaliiber 16 — püssirohtu 1,6—1,8 gr, haavleid 30 gr, Kaliiber 20 — püssirohtu 1,5—1,6 gr, haavleid 26 gr.

Laengu maksimaalkaal suitsuga püssirohu puhul on:

Kaliiber 12 — püssirohtu 5,5 gr, haavleid 33 gr. Kaliiber 16 — püssirohtu 5,0 gr, haavleid 28 gr. Kaliiber 20 — püssirohtu 4,0 gr, haavleid 25 gr.

Suitsuga püssirohule tuleb tropp alati tugevasti peale suruda, kuna suitsuta rohu juures üldiselt kergemalt või koguni väike õhuruum jääta. Vastav õpetus leidub enamikul pakendeil.

Haavlid mõõdetakse laengu jaoks vastavasse mõõde, kuhu selle kõrgus ära märgitakse.

Selle mõõduga võime edaspidi kaalumata haavleid mõõta.

Püssi hoolekanne.

Sõjamees hoiab ja hoolitseb oma relva eest nagu oma naise eest, teisiti ei saa ka kütt. Ainult hästi korrasoleva püssiga saame pidada tulemusrikast ja mõnusat jahti. Kui näit. padrunikestad jäävad lasu järele padrunipessa kinni või jälle pauk ei lähe lahti, see kõik on ainult pahanduse ja närvitsemise põhjuseks, eriti kui seetõttu pääseb põgenema meelitav haavikuemand või lihav sinikael.

Iga jahikäigu järele tuleb püss tahmast, mustusest ning niiskusest puhastada ja selle järele korralikult püssiõliga sisse määrada.

Jahile minnes tuleb aga raua õõs kuivatada.

Suitsuta rohuga lastes tuleb toimetada puhastus võimalikult kiirelt pärast laskmist, kuna see rohi tekitab kiiremini roostet.

Jahi laskmine. Algaja peab harjutama algul „kuiva” laskmist, s. o. püssi palgesse asetamist ja sihti viskamist. Harjutame sihtimise liikuvale märgile, selleks valides kas mõnd lendavat lindu või jooksvat koera. Püss olgu aga siis laetud ainult tühja kestaga, et päästmisel ei saaks kukk põrutusest vigastada. Sarnase sihtimise juures peame liikuvast märgist alati sihtima liikumise suunas ette. Ettelaskmise määra on

väga erinev, vastavalt liikumise kiirusele ja laengule; peenete haavlite lend on aeglasem jämedate haavlite omast.

Kuupalju ühel või teisel juhul lasta ette, seda peab jahimehe silm kogemuste kohaselt enamasti ise otsustama.

Siin aga paar arvu selle kohta. Küti eest risti mööda lendavat parti ja püüd tuleb sihtida 30 sammu kaugusel 35 sm, 45 sammu kaugusel 70 sm, 60 sammu kaugusel 100—150 sm. ette.

Kiiresti möödajooksvat jänest 30 sammult — 30 sm, 45 sammult — 60 sm, 60 sammult 80—150 sm ette sihtida.

Lõpuks olgu veel rõhutatud, et püssiga tuleb olla igal juhul äärmiselt ettevaatlik. Oleme liig sageli lugenud aja-

lehist rasketest õnnetustest püssidega nii kodus kui ka jahil.

Olge igal juhul kolmekordselt ettevaatlik! Ka teiega või teie kaaslastega võiks juhtuda muidu kahjatsusväärne õnnetus. Püssi kätte võttes veenduge alati, et püss oleks tühi. Püss laetakse alles jahipaigal.

Jahil olles ärge laske kunagi huupi kui vaid näete midagi liikuvat. Nii on lastud mitut inimest, marjulist.

Raskest kohast läbi minnes ja üle aia ronides laetagu püss tühjaks. Ärge hoidke püssi kunagi nii, et selle raud oleks suunatud inimese poole. See aga on juba kuritegu, kui sihite nalja pärast tühja püssiga inimesele.

A. H.

Kuidas korjata ja säilitada seeni.

Meie metsad võimaldavad rikkalikku vaheldust talu toidusedelisse marjade ja seente näol. Marjulkäik on talu naisperele ja noortele olnud alati pühapäevase meelepäraseks vahelduseks tavaliises töös. Jääks vaid soovida, et marjade säilitamisel ei hävitataks nende tervislikku ja toitelist väärtust suure keetmise ja ülesuhkrustamisega. Tagaplaanile ehk koguni kahesilma vahele on aga jäänud seentekorjamine, nende säilitamine talveks ja nende toiduks tarvitamine isegi suvel. Kohati tuntakse meil vaid paari söödavat seeneliiki. Halvemal juhul aga kasutatakse toiduks mürgiseid ja väärtusetuid seeni. Mürgi eemaldamiseks kupatatakse ja keedetakse seeni tundide viisi, mille järele asetatakse seened raske vajutise alla, et neist eemalduks võimalikult palju vett. Mõistagi on mürgiste seente tarvitamisel selline toiming hädavajalik. Söödavad seened aga, milles mürki ei leidu, kaotavad nimetatud tarvitamisviisi juures oma väärtuslikuma osa.

Ometi väärivad seened rohkemat kasutamist talu toitlustamisel, kuna seentega saame palju maitsevat vaheldust meie igapäevase soolaliha, leiva ja kartuli juurde. Pealegi on seente toiduks tarvitamine võrdlemisi lihtne ega nõua perenaiselt palju aega, millise asjaoluga eriti töörohketel suvel ja sügiskuudel tuleb arvestada. Siin juures ei tohi unustada, et seened peale hea maitse si-

saldavad kaunis suurel hulgal valku, s. o. kalleimat toitainet, mida meie keha vajab. Valgurikkamaid seeni on puravikud ja shampinjoonid (45—50% valku), millest viimaseid meil kahjuks ei tunta ega tarvitata. Peale valgu, mis oma raske seeditavuse poolest ei ole kõik omastatav, sisaldavad seened ka teataval määral vitamiine. Neist suuremal hulgal leidub rahhiidivastast D vitamiini, mis ei hävine ka keetmisel ja mille poolest on eriti rikkad kevadised seened — mürkliid.

Milliseid seeni korjata?

Kevadistest seentest tuntakse meil rohkesti tumepruuni krobelse kübaraga kogritsaid, mida leidub kergetel muldadel — männimetsa all kohati üsna palju. Kogritsad vajavad aga tingimata eelkupaatamist ja peale selle külma veega üleloputamist, kuna nad sisaldavad mürki, mis keevas vees lahustub. Väärtuslikum kogritsast ja täiesti mürgivabad on õige varajased seened mürkliid. Nad on siledama seenekübaraga, kui kogritsad ja neid leidub rohkem huumusrikastel muldadel. Mürkliid ei vaja kupaatamist, kuna neis mürki ei leidu.

Mürgita ja rohkesti tarvitatavad on ka suvel kasvavad kukeseenad. Kukeseenel ei leidu pea kunagi usse. Nad on aga väga kõva ja tuima lihaga, mille pärast neid kasutatakse peamiselt peeneks hakitult.

Rohkesti kasutamist leiavad pilvikud (kohati tuntud magesente nime all). Kahjuks on aga enamik pilvikuliike mürgised, mida võib juba korjamisel tunda nende teravkibedast maitsest. Sellepärast korjatagu vaid heledama kübaraga pilvikuid, mis on ka toorelt magedad.

Hinnatud ja hästituntud seened on puravikud, mis samuti ei vaja kupatamist. Ka ei ole nende seente tarvitamisel mürgistamise ohtu, kuna mürgiseid puraviku liike meil peaaegu ei leidu.

Väärtuslikumaid ja maitsevamaid seeni on shampinjoonid, mida harilikult peetakse mittesöödavateks. Valge seenekübara all olevad eoslehed on noorelt lillakas-roosad, hiljem pruunid ja vanemalt peaaegu mustad. Shampinjoonidel on eriti meeldiv, pähkliit meenutav maitse ja lõhn. Tarvitatakse teda kupatamata, kuna ta ei ole mürgine. Öige vanu, musta eoslehtedega seeni ei ole siiski hea toiduks kasutada. Shampinjooni võib hooletult korjamisel ära vahetada mürgise valge kärbseseenega. Valge kärbseseene eoslehed on aga alati valged, mis ongi olulisemaid tunnuseid nimetatud seente eraldamisel. Shampinjoone leidub kõrgematel niitudel, põldudel ja ka teede ääres.

Armastatud ja ka palju tarvitatud seened on riisikad, eeskätt kuuse- ja kaseriisikas. Kuuseriisikas ei sisalda mürki, kuna kase- ja kollariisikad on toorelt mürgised ja vajavad eelkupatamist.

Seente korjamisel võetagu vaid terved ja puhtad seened. Nooremad seened on alati väärtuslikumad, mispärast eelistatagu neid. Võetagu arvesse, et hallitanud ja ussitanud seened rikuvad ka terved ära. Samuti riknevad ruttu märjalt korjatud seened. Seened tarvitatagu võimalikult kohe peale korjamist. Korjatagu vaid tuntuid seeni. Kahtlasemaid seeni, mille mürgituses ei olda kindel, kupatatagu igal juhul enne toiduks tarvitamist.

Kuidas säilitada seeni?

Lihtsamaks säilitamisviisiks on seente soolamine. Hästipuhastatud ja pestud seened kupatatakse nõrgas soolavees kuni 10 minutit. Keenult nõrutatakse sõelal. Jahtnult asetatakse seened klaas- või puunõusse, vahele raputades soola ja tillilehti. Soola võetakse

ühe kg kupatatud seente kohta 150 gr. ümber. Asetatakse kerge vajutis peale ja kaetakse pealt riidega. Kuuseriisikaid ja shampinjoone võib toorelt soolata, kusjuures shampinjoonil tõmmatakse nahk seenekübaralt ja suuremad seened tükeldatakse. Puravikud asetatakse keeva vette, lastes neid vees seista kuni keemahakkamiseni. Siis valatakse seened ruttu sõelale ja uhutakse külma veega üle, et nad võimalikult kiirelt jahtuksid. Selliselt kuumendatult mahub neid nõusse rohkem ja toiteväärtuse kadu kiirel kuumendamisel ei ole nimetamisväärt. Soolamisnõudeks on sobivamad klaaspurgid, kuna nad on hästi puhastatavad ja ühtlasi ülevaatlilikud. Puunõud olgu kõrged ja kitsama kujuga, et õhuga kokkupuute pind oleks võimalikult väike. Aegajalt tuleb seenenõusid järelda, pesta servad pealt ja seest ja kui vaja lisada soola.

Kergelt teostatav ja hõlbus seente säilitamisviis on kuivatamine. Kuigi nad kuivatatult veidi oma maitsest kaotavad ja tarvitamisel pisut tuimemad tunduvad, on nimetatud säilitamisviis eriti hea nalle perenaistele, kelle nõude tagavarast ei jätku seentele. Kuivatamiseks peab võtma täiesti värsked, puhtad ja nooremad seened. Kuivatatult kasutatakse peamiselt puravikke ja shampinjoone. Seened lõigatakse õhukeseks ribadeks, asetatakse kuivatusraamidele või pergamentiga kaetud pannile ja kuivatatakse pliidiid ehk leibade järele ahjus. Ka võib seeni kuivatada nõõri järele aetult õhu käes. Esialgne soojus olgu madalam, kuid mitte selline, et neile kuivatamise jooksul tekivad ussid. Enne kuivatamist võib neid ka segada soolaga. Kuivatatult hoitakse kinnises ja puhtas nõus. Kuivatatud seeni leotatakse tarvitamise eel soojas piimas, kuni nad suureks ja pehmeks paisuvad. Leem kasutatakse kastmele ehk supile.

Parem kuid ka kallim viis on seente säilitamine pudelis. Sobivamad selleks on ½-liitrilised laiakaelaga pudelid, mis korraga ära tarvitatakse. Lahtivõetult ei hoidu seened enam kuigi kaua. Pudelhoidistena võiks kasutada peamiselt kallimaid ja peenemaitseisemaid seeni, mille peen maitse tavalise soolamise juures kipub kaduma. Nii sobivad pudelis säilitamiseks puravikud, shampinjoonid, kuuseriisikud, mürgklid j. t. Hästi puhastatud ja külma veega loputatud

seened (seeni ei tohi leotada) pannakse kuivalt kinnisesse keedunõusse, lisatakse veidi soola, tilli, peterselli lehti või soovikorral sibulalõike ja kuumutatakse neid seni tulel, kuni neist eraldub leem ja seened tõmbuvad kokku. Jahtunult täidetakse pudelid, valatakse seentest väljakeenud leem üle ja suletakse pudelid. Pudelid korgitakse (korgid tulevad siduda kinni) ehk seotakse kahekordse tsellofaaniga kinni. Nüüd mähitakse pudelid üksikult heintesse või ajalehepaberisse ja asetatakse kaelani külma vette ning kuumutatakse vee keemahakkamiseni umbes tund aega. Pudelite korgid lakitakse. Kui tarvitatakse pudelite sulgemiseks kummikapsleid, siis neid kohe kuumalt asetada pudelile, et jahtumisel kokkusurutud õhk imeks korgi sissepoole õõnsaks. Kibedamaitse- lised seened kupatatakse enne pudelisse asetamist ja valatakse pudelid üle soolaveega, mille järele pudelid eel- metatud viisil kuumutatakse.

Väiksemaid seeni võib ka võis praetult ja võiga ülevalatult hoida pudelisel alles. Kõiki loetletud viisil alahoitud seeni võib kasutada supiks, hautatult, vormitoitude täidisenä, pallidenä (kottletidenä) lihapallidele juurdesegatult jne.

Veel võiks perenäise toidukambris leiduda ka purgike seenä salatiga, mis on sobivaks vahelduseks laual nää igapäeva kui ka pidulikunal juhul. Salatiseenekesed on kenad toiduvaagnate kui ka võlelehpade ilustamisel. Seene salati valmistamiseks võetakse 1 kg väikesi seeni, sobivamad kuuseriisikad ja puravikud, kuni 1 l. parajalt maitsestatud veiniäädikat, 10 pipratera, 4—5 nelki, paar loorberilehte, teelusikas soola, piisut suhkrut, soovikorral 2 sibulat. Äädikalähus keedetakse puhta lapi sisse seotud maitseainetega ja sibula rõngastega. Lisatakse toored, pestud ehk kupatatud seenä ja keedetakse lähus kuni seenä küpsed.

Seenä töstetakse purki, äädikalähus keedetud sibularõngad asetatakse vahele ja lähus valatakse üle. Jahtunult kaetakse purk tsellofaani sõõriga, ehk valatakse üle parafiniga ja seotakse kinni.

Hoidised asetatakse jahedasse, puhta õhuga ruumi, kas keldri või sahvri, kusjuures iga pudel või purk olgu varustatud vastava etiketiga, kuhu märgitud hoidise nimi ja valmistamise aeg. Nää leiab perenäine tarvitamisel kiiresti vajamineva pudeli või purgi teiste hulgast. **Aina Valgre.**

Tähelpanekuid ilupõõsaste vastupidavusest möödunud talvel.

Möödunud talv oli õrnematele taimedele raskeks katsumuseks; üksikud õrnemad liigid ja sordid kannatasid raskelt. Vigastused tekkisid nähtavasti kahel põhjusel: 1) jõluueelsest ja -aegsest tugevast kuid paljast külmast, 2) pikast põuasest varakedisest perioodist. Viimane põhjus näib eriti olevat aluseks okaspuude vigastustele.

Vaatleme külmavigastusi meil rohkem levinenud ilupõõsaste juures.

1. **H a r i l i k l i g u s t e r** — *Ligustrum vulgare* — kannatas osaliselt, eriti varjulistel kasvukohtadel.

2. **P ü r a m i i d - l i g u s t e r** — *Ligustrum vulgare pyramidale* — külmus osalt täiesti, enamikus siiski parandatavalt.

3. **T u h k p u u**, must ja läikiv — *Cotoneaster nigra* ja *C. lucida*. Talvi-

tusid väga hästi, ei leidnud ühtki külmunud põõsast. Näib, et tuhkpuu osutub meil parimaks madaltara põõsaks, kuna ta on ka äärmiselt vähenõudlik kasvukoha suhtes. Kevadel lehitub varakult ja omab väga kena punaka sügisvärvingu. Paljundus lihtne, seemneist, mida annab rohkesti, ja ka pistikute abil.

4. **K o n t p u u**, kollasekirju-lehene — *Cornus alba marginata* aerea. Kannatasid kaunis tugevalt, osa tarasid ja gruppe tuleb uuendada.

5. **V i i r p u u d**, siin kannatasid peamiselt täidisõielised noored, kuna vanemad puud talusid talve hästi.

6. **L e e d r i p u u** — *Sambucus nigra*, *S. racemosa* — kannatasid eriti nende lõhislehelised ja ka kollaselehelised alaliigid, kuid ka punane leedri-

puu hukkus, eriti arvukalt puudulikult valgestatud kohtadel.

7. Elupuu — Thuja occidentalis — kannatas kaunis tugevalt. Peamiseks põhjuseks oli siin küll pikk, päikesepaisteline, põuane kevad. Neil kohtadel, kuhu terav päikesepaiste juurde ei pääsnud, jäid elupuud täiesti terveks. Üldiselt kannatasid rohkem välised oksad, kuna sisemised, varjusolevad jäid terveks.

Hästi talvitasid järgmised ilupõõsad: sireli liigid — harilik, ungari, persia j. t., lumemari, roosidest kibuvits, nääri-lehelised, suureõeline (R. rugosa', j. t.), viirpuud (väljaarvatud täidisõielised); jasmiinid, alpi- ehk magesõstar ja kuld-sõstar, läätspuud, euroopa sajakoorne, looklev forsüütia, kuslapuud, enelad ja lodjapuud.

Möödunud talv aitas meil osaliselt selgitada elavtaradeks sobivate põõsaste küsimust. Meil on seni leidnud kõige enam pooldamist ligustertarad, kuid need on meil korduvalt talve all kannatanud ja see on üheks põhjuseks, miks peame otsima temale asetäitjat.

Selleks näib esmajoones sobivat läikiv ja must tuhkpuu, eriti esimene oma tugevate läikivate lehtede tõttu. See põõsas väärib täielikult esikohta madal-tara taimede hulgas. Püüame selle põõsa üksikasjalise kasvatamise ja kasutamise juurde hiljem tagasi tulla.

Teiseks näitavad möödunud talv, et põõsad, mis vajavad valgusriikast kasvukohta, ei suuda varjulises kohas küllalt küpseda ja seetõttu külmuvad kergesti (leedripuu, liguster j. t.).

Kolmandaks tuleb elupuid ja ka teisi igihaljaid põõsaid võimalikult kaits-ta varakevadel terava päikese eest ja neid samal ajal tugevasti kasta.

Neljandaks näitas möödunud talv, et selline õrnakspeetud kaunis ilupõõsas nagu looklev forsüütia ja kuldvihm suudavad küllalt hästi vastu pidada meie karmile talvele.

Külmast rikutud põõsaid ja elavtarasid saame parandada, kui neid kevadel võimalikult varakult tugevasti, 1/2—2/3 kogupikkusest tagasi lõigata, sellejuures hoiame mulla põõsaste ümber püsivalt niiske.

A. Haavaniit.

Maanoorteringide tegevusest.

Virumaa noorte pidupäev.

Laupäeval, 5. augustil kogunesid Virumaa organiseeritud maanoored Vaeküla põllutöökooli juurde, et osa võtta ülemaalistest suvipäevadest, kus oli ettenähtud maanoorteringide lippude õnnistamine ja töömeistrite austamine.

Suvipäeval algasid meeleoluka lõkkeõhtuga laupäeval, 5. skp. Pühapäeval toimus lippude õnnistamine Rakvere Pauluse koguduse õpetaja A. Abeli poolt. Kogusummas õnnistati 24 lippu, nimelt: Narva, Jõhvi ja Simuna konventide maanoortee ühenduste, Põhjala, Pellervo, Soldina, Vaikla, Metsküla, Oandu, Lüganuse, Rääsa, Arkna, Pada, Unukse, Vaeküla, Paasvere-Muuga, Rahkla, Salla-Tammiku, Eipri, Kadila, Raeküla, Põdrangu, Haljala ja Kavastu maanoorteringide lipud. Õnnistatud lipud andis üleriiklik maanoortevanem üle ringide vanematele. Sellejärele avas Vi-

ru maanoorte vanem K. P a j o s päeva, avaldades rõõmu rohke osavõtu üle.

Järgnesid kõned. Kõnede vahel lauldi ühislaulu. Siis toimus töömeistrite austamine publiku tugeva ovatsiooni saatel. Meistrid ehiti tammepärgadega ja põllutöökoja esimese andis neile edasi diplomid. Kolm meistrit olid Vaeküla maanoorte ringist, nimelt lüpsimeister Heraalia T e n s i u s, kartulikoormise meister Imbi T i i d u m a a ja kõnemeister Osvald K o o l; kraavikaevamise meister Valentiin M ä i s t e kuulus Pada maanoorte ringi.

Vahelduseks esitatud rahvatantsud teenisid vaatajate kiitust.

Edasi järgnesid tervitused. Virumaa noortepäevad õnnestusid hiilgavalt, kui maha arvata pettumus, mis valmistas noortele kohaliku isamaaliidu sekretäri teadaanne, et pole võimalik maanoortele üle anda lippu, kuna see polevat valminud määratud ajaks.

Koeru maanoorte laager Väinjärvel.

Järva maanoorte suurimaks laagriks kujunes pühapäeval 23. juulil lõppenud Koeru konvendi poolt korraldatud laager Koeru aleviku lähedal Väinjärvel. Laagrist võttis osa 10 ringist üle saja noore. Laagrivanemaks oli kohalik konsulent H. Kallandi. Laagris peale mitmesuguste praktiliste tööde peeti mitmekülgseid referaate tuntud erialatundjate poolt. Laagrist võttis osa ka maanoorte peasekretär R. Paglant.

Pühapäeval toimunud võistlustest võeti rohkearvuliselt osa ja tagajärjed kujunesid alljärgnevalt. Põllumajanduslikus takistusteajooksus tuli esikohale Puhmu ring. Kõnemeistriks tuii Ilse Ojamaa, lüpsimeistriks Ilse Jürgeen, kartulikoormise meistriks Marta Roose, veiste välimiku hindamise võistlusel tuli meistriks H. Piirsalu ja hobuserakendamise meistriks E. Päärén. Võistluste lõpul anti võitjatele üle vastavad auhinnad ja laager lõppes ühise lõkkeõhtuga.

Laguja maanoorterangi tööväljadelt.

Laguja maanoorterang Tartumaal, Elva konvendis on jätkamas elavat tegevust ka suvel.

Ringi perest loodi kevadel mitmeid tööühmi kanakasvatuse, heinaseemne ja suurema söödakaali kasvatamiseks. Neile lisaks on kasvatama hakatud veel kanepit ja võetud osa kodude korraldamisest ümbruskonnas.

Konvendi maanoorte suvipäeval peetud võistlustel tulid noortest kohtadele lüpsis öed Linda ja Hilda Annused, kartulikoormises Hilja Kits. Samal suvipäeval õnnistati ringile maanoorte lipp.

Noorte töödest viidi 13. skp. Elvas korraldatavale kodundusnäitusele mitmeid väljapanekuid, esineda kavatakse ka Tartu näitusel 2.—5. septembrini kanepi, juurvilja j. t. toodetega.

Ringi juures töötab edukalt rahvantsijate trupp, kelle poolt esineti Eesti Mängudel Tallinnas. Liikmeskond on suurenenud veerandsajalt poolesaja nooreni.

Vastseliina maanoorte suvipäev õnnestus.

Vastseliina maanoorte suvi- ja rahvuspäev, millest võttis osa u. 1000 inimest, kujunes kohapeal tähelepanuväärseks sündmuseks.

Aktuse ametliku osa avas Arnold Tamberg. Vastseliina vallavanem Arnold Pilti poolt anti üle lipud peasekretär Tõrmakülale, kes lipu üle andis Vastseliina Konvendi maanoorte ühenduse lipu A. Tambergile, Vastseliina Maanoorterangi lipu ringivanem J. Sibulale ja Vana-Saaluse Maanoorterangi lipu ringivanem Ev. Kõpparile. Aktusekõnes J. Tõrmaküla puudutas tänapäeva noorte ideaale ja maaelu.

Eriti mõjuvaks ja meeleolurikkaks kujunes konvendi 1939. a. maanoortemeistrite austamine, kelledele, arvult 15, asetati pähe tammepärjad ja anti üle väärtuslikud Põllutöömisteeriumi auhinnad. Vastseliina Konvendi maanoorte meistriteks tunnustati:

Lüpsis — Valdur Tirul Misso r. Kraavikaevamises — Erich Soesoo Vastseliina ring. Heinaniitmises — Armelt A gar Mauri ring. Hobuserakendamises — Arm. A gar Mauri ring. Kartulikoormises — Akuliina Ilves Luhamaa ring. Peenravalmistamises — Arnilde Sibul Mauri ring. Taimede istutamises — Renate Pilt Tsäpsi r. Põllumajand. takitusjooksus ja umbrohu korjamises poistele — Armelt A gar Mauri ring. Põllum. jooksus tüdrukutele — Elli Keir Mauri ring.

Kõnemeistriks tuli Elmar Raag — Vana-Saaluse ring. Kiritööde alal meistriks vanemas klassis: teemal „Põllumees oma kutseväljal” tuli märgusõna „Ravo Tõiv” all Ernst Veiko Misso r. ja nooremas klassis teemal: „Kuidas veedan vaba aja”, tuli meistriks Kalju Bendi Vastseliina ringist.

Kergejõustikualal laagris saavutas 60 mtr. jooksus tüdrukutele esikoha Akuliina Ilves Luhamaa ja 100 mtr. jooksus poistele saavutas esikoha Elmar L and t Vana-Saaluse r. Käsihallivõistlusel tuli Konvendi meistriks Vana-Saaluse ring, saades rändauhinna J. Sibula poolt välja pandud karika.

Erilist aplausi ja kiitust teenis kolmekordne meister Armelt A gar — kolme pärjaga, ja Mauri ringile kui parimale anti edasi Põllutöömisteeriumi eriauhind. Lõppsõna ütles ringivanem Ev. Kõppar,

Fa Joh. Nurmbergi trükk, Viljandis, 18. augustil 1939. a.